

Små och medelstora företag i den gröna omställningen

Intervjustudie med fokus på företagens drivkrafter,
hinder och behov

Förord

Den gröna omställningen är en av vår tids största samhällsutmaningar. För att nå Sveriges miljö- och klimatmål och bidra till EU:s ambition om klimatneutralitet krävs att hela näringslivet ställer om. Omställningen innebär nya affärsmodeller, förändrade värdekedjor, innovation, teknikutveckling och ett ökat behov av samverkan mellan företag, offentliga aktörer och akademi.

Tillväxtverket har i uppdrag att stärka företagens konkurrenskraft och bidra till en hållbar utveckling i hela landet. Ett av myndighetens prioriterade områden är att stödja företagens gröna och digitala omställning.

Omställningen berör alla företag, oavsett storlek och bransch. I Sverige utgör små och medelstora företag 99,9 procent av alla företag och spelar en central roll för svensk sysselsättning, tillväxt och den gröna omställningen. Men små och medelstora företag möter också särskilda utmaningar kopplade till kundkrav, regleringar, teknikutveckling och internationell konkurrens. Frågor om hur företag kan ställa om utan att tappa konkurrenskraft, vilka hinder som uppstår och vilka möjligheter som finns är därför centrala för Tillväxtverkets arbete.

Studien visar att grön omställning i stor utsträckning ses som nödvändig för att behålla konkurrenskraften. Ökade affärsmöjligheter bedöms vara den viktigaste drivkraften och i flera branscher driver större kunder och beställare på omställningen genom högre krav. Samtidigt är kostnader, osäkerhet och bristande långsiktighet i reglering centrala hinder för små och medelstora företag. Många företag uttrycker dessutom att tids- och resursåtgången för att hantera regelverk och rapporteringskrav tar utrymme från värdeskapande omställningsarbete. Studien visar att många företag efterfrågar mer långsiktiga och förutsägbara ramar samt minskad fragmentering i regelverk och upphandling. En tydlig och stabil inriktning uppfattas som central för att investeringsvilja och omställning ska kunna ta fart, särskilt i branscher där flera aktörer behöver ställa om samtidigt. Tillväxtverket tar med sig dessa insikter som ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet med att främja företagens gröna omställning.

För att insatser ska bli träffsäkra behövs robusta kunskapsunderlag. Intervjustudien är en del av ett pågående arbete med att stärka kunskapen om företagens gröna omställning. Intervjustudien bygger på 43 intervjuer med branschorganisationer och små och medelstora företag i olika delar av näringslivet.

Intervjustudien har genomförts av Startpoint Advisory AB på uppdrag av Tillväxtverket. Analys och slutsatser står författaren själv för. Rapporten har projektletts av Maya Sanchez, Tillväxtverket, och tagits fram inom uppdraget Miljödriven näringslivsutveckling.

Tim Brooks
Avdelningschef, Avdelning Företag
Tillväxtverket

Maya Sanchez
Handläggare, Miljö och innovation
Tillväxtverket

Sammanfattning och slutsatser

Denna rapport syftar till att fördjupa kunskapen om små och medelstora företags (SMFs) roll i den gröna omställningen, med särskilt fokus på deras drivkrafter, hinder och behov av stöd. Studien har genomförts inom ramen för Tillväxtverkets regeringsuppdrag Miljödriven näringslivsutveckling och bygger huvudsakligen på kvalitativa intervjuer med företrädare för SMF samt branschorganisationer i ett urval av branscher av särskild betydelse för omställningen. Intervjuerna har kompletterats med dokumentstudier av tidigare enkätundersökningar och forskningssammanställningar på området. Studien ger en fördjupad och nyanserad bild av hur företagen upplever den gröna omställningen i praktiken och vilka förutsättningar som bedöms vara mest avgörande för att öka omställningstakten.

Grön omställning är en fortsatt viktig fråga för SMF

Den gröna omställningen innebär en omfattande och långsiktig strukturomvandling av näringslivet, där SMF utgör en central del. Intervjustudien visar att omställningen i bred mening uppfattas som både pågående och oundviklig, oavsett bransch. Samtidigt sker den i ett omvärldsläge präglad av geopolitisk osäkerhet, konjunkturförsvagning och förändrade politiska prioriteringar, vilket påverkar företagets handlingsutrymme och investeringsvilja. Trots vissa lättnader i regelverk och administrativa krav under senare år är grön omställning fortsatt en strategiskt viktig fråga för många SMF, särskilt i branscher där energi, materialanvändning och utsläpp har stor betydelse för affären.

Företagens drivkrafter är i första hand affärsmässiga

Företagens drivkrafter för grön omställning är i huvudsak affärsmässiga. Omställningsåtgärder genomförs i första hand när de bedöms stärka konkurrenskraften, antingen genom att möta ökade krav från kunder och beställare eller genom att skapa nya affärsmöjligheter på längre sikt. För många SMF är omställningen i praktiken efterfråge- och värdekedjedriven, där större företag eller offentliga aktörer ställer ökade hållbarhetskrav som spiller över på leverantörer. Samtidigt visar studien att den direkta lönsamheten ofta ligger längre fram i tiden. Endast en mindre andel företag upplever tydliga ekonomiska vinster i närtid, vilket påverkar takten i omställningsarbetet. Lagar och regelverk fungerar som en underliggande pådrivande faktor genom att sätta långsiktiga ramar för marknadsutvecklingen, men det är i hög grad förväntningar på framtida krav och politisk inriktning som styr företagets strategiska överväganden.

Utöver affärsmässiga drivkrafter lyfter företagen även andra motiv för omställning. Dit hör företagares egna värderingar, ambitioner att effektivisera verksamheten samt möjligheten att framstå som en attraktiv arbetsgivare. Dessa faktorer spelar dock generellt en mer kompletterande roll och är sällan tillräckliga för att motivera större investeringar utan stöd av affärslogik eller tydliga styr signaler från marknaden och politiken.

Osäkerhet kring ekonomi och regelverk är hinder för omställning

Samtidigt identifierar studien flera betydande hinder för grön omställning. Ekonomiska hinder framstår som mest centrala. Gröna lösningar innebär ofta högre kostnader än konventionella alternativ, osäker avkastning och stora initiala investeringar, vilket är särskilt utmanande för SMF som tenderar ha begränsat kapital och små marginaler. Denna problematik förstärks av osäkerhet kring

framtida marknadsförutsättningar, teknikutveckling och politiska spelregler, vilket sammantaget minskar företagens benägenhet att investera.

Därutöver beskriver många företag en administrativ och regulatorisk börda. Komplexa och delvis överlappande regelverk, rapporteringskrav och tillståndprocesser tar betydande resurser i anspråk och riskerar att tränga undan mer konkreta omställningsåtgärder, särskilt i små företag. I vissa fall upplevs även regler och upphandlingskrav som kontraproduktiva, genom att hämma innovation eller ställa alltför specifika krav som försvårar för mer hållbara lösningar.

Företagens behov återfinns på två nivåer

Utifrån de drivkrafter och hinder som branschorganisationerna och företagen uppger, är företagens behov och önskemål om åtgärder tydligt koncentrerade till två nivåer. På en **övergripande nivå** efterfrågas stabila, långsiktiga och förutsägbara regelverk och styrmedel som tydligare premierar gröna lösningar framför mindre hållbara alternativ och därmed skapar tydliga ekonomiska incitament för investeringar. Osäkerhet och politisk ryckighet bedöms vara mer hämmande än regelverkens ambitionsnivå i sig.

På en mer **bransch- och produktspecifik nivå** efterfrågas regelförenklingar, bättre samordning mellan myndigheter, tydligare vägledningar samt mer ändamålsenliga och företagsanpassade processer. Offentlig upphandling lyfts fram som ett potentiellt viktigt styrmedel för omställningen, förutsatt att krav utformas på ett sätt som främjar innovation och följs upp konsekvent. Ekonomiska stöd och investeringsbidrag bedöms kunna spela en viktig kompletterande roll, särskilt vid större och mer osäkra investeringar, men behöver vara enklare och mer tillgängliga för att nå SMF.

Slutsatser

Studien visar att SMF vill ställa om och ofta ser grön omställning som en nödvändighet på sikt. Samtidigt saknas i många fall marknadsförutsättningar för att förändringen ska vara affärsmässigt möjlig i nuläget. Gröna alternativ är ofta dyrare än mindre hållbara lösningar och betalningsviljan hos kunder och beställare är begränsad och konjunkturkänslig. Företagen tenderar därför att agera försiktigt. För att omställningen ska ta fart i bred skala pekar rapporten på två avgörande behov.

- Övergripande styrmedel som tydligare gör det dyrare att belasta miljö och klimat och mer lönsamt att välja gröna alternativ, så att marknaden i sig driver omställningen.
- Insatser på bransch- och produktspecifik nivå som innebär att regelverk, ekonomiska stöd, myndighetsprocesser och kunskapsstöd utformas utifrån företagens faktiska förutsättningar.

Gemensamt för båda nivåerna är behovet av långsiktighet och konsekvens i regleringar och styrmedel. Utan stabila spelregler som möjliggör investeringar och förändrade arbetssätt riskerar även omställningsvilliga företag att avvakta, vilket bromsar takten i den gröna omställningen.

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser.....	2
1 Inledning.....	6
1.1 Uppdrag.....	6
1.2 Definitioner.....	7
1.3 Metod och genomförande.....	7
1.4 Överblick över intervjuade företag och branschorganisationer.....	9
1.5 Rapportens disposition.....	10
2 Bakgrund.....	11
2.1 Den gröna omställningen pågår.....	11
2.2 Regleringen är omfattande.....	12
3 Företagens möjligheter och drivkrafter till omställning.....	14
3.1 Affärsmässiga drivkrafter är starkast.....	14
3.1.1 Efterfrågestyrd omställning.....	15
3.1.2 Gröna affärsmodeller.....	16
3.2 Lagar och regler är en underliggande pådrivande faktor.....	17
3.2.1 Regelverk med direkt påverkan på grön omställning.....	18
3.2.2 Regelverk med indirekt påverkan på grön omställning.....	19
3.3 Andra drivkrafter.....	19
3.3.1 Företagarnas egna övertygelser om omställningens nödvändighet.....	19
3.3.2 Effektivitetshöjande gröna åtgärder.....	20
3.3.3 Attraktiv arbetsgivare.....	21
4 Hinder för grön omställning.....	22
4.1 Affärsrelaterade hinder.....	22
4.1.1 Merkostnader för grön omställning.....	22
4.1.2 Osäkra investeringar.....	23
4.2 Regelverk och långsiktiga ramar.....	24
4.2.1 Kortsiktig och inkonsekvent reglering.....	25
4.2.2 Regleringsbördan som grundläggande hinder för små företag.....	25
4.2.3 Kontraproduktiv reglering och krav.....	26
4.2.4 Tillståndsprocesser.....	28
4.3 Begränsningar i kunskap och resurser.....	28
4.4 Bristande infrastruktur.....	29
5 Företagens behov och önskemål om åtgärder.....	30

5.1	Gynnsamma grundförutsättningar på marknaden	30
5.2	Regelförenklingar och branschspecifika insatser.....	31
5.3	Offentlig upphandling och ekonomiska stöd	32
5.4	Avslutande reflektioner.....	33
	Referenser	34

1 Inledning

Under många år har det svenska näringslivet präglats av den gröna omställningen. Företagen har drivits av nya potentiella marknader och de möjligheter som öppnas upp genom den snabba teknikutvecklingen och förändrade konsumtionsmönster. Policyutveckling och lagstiftning nationellt och inom EU har också påverkat i form av förändrade regelverk. Dessutom har tillgången på insatsvaror blivit alltmer begränsad.

De senaste åren har även andra strukturella hot uppenbarat sig. Dit hör framför allt sårbarheter i leveranskedjor som visade sig under pandemin, hot om tullar och andra handelshinder, samt geopolitiska spänningar till följd av strömningar i världspolitik, inte minst efter Rysslands invasion av Ukraina.

Mitt i detta står de små och medelstora företagen (SMF). De utgör den överväldigande majoriteten företag i Sverige och tillsammans sysselsätter de ungefär två miljoner människor,¹ samtidigt saknar de ofta de resurser och långsiktighet som stora företag har. Hur upplever de den gröna omställningen idag? Vad driver dem? Vilka hinder ser SMF, och vilka behov har de? Den här rapporten handlar om det.

1.1 Uppdrag

Rapporten syftar till att genom intervjuer med representanter för SMF och branschorganisationer fördjupa kunskapen om företagets roll i den gröna omställningen. I synnerhet ska rapporten kartlägga och analysera hinder och möjligheter för SMF i den gröna omställningen. En fråga är också hur den nationella nivån kan stödja SMF i dessa avseenden. Rapporten ska därtill visa exempel på hur företagen arbetar med den gröna omställningen.

Rapporten tas fram inom ramen för Tillväxtverkets regeringsuppdrag Miljödriven näringslivsutveckling.² Rapporten kompletterar tidigare kunskapsunderlag framtagna på uppdrag av Tillväxtverket: en enkätundersökning som genomfördes 2022, och en forsknings-sammanställning som publicerades 2025.³

Utgångspunkten har varit **tre övergripande frågor**:

1. Vilka *drivkrafter och möjligheter* har SMF kopplat till den gröna omställningen?
2. Vilka *hinder* har SMF kopplat till den gröna omställningen?
3. Utifrån fråga 1 och 2, hur kan staten möta de behov som SMF har?

¹ Tillväxtverket (2025). Basfakta om företag.

<https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomforetag/foretagande/basfaktaomforetag.1719.html> [Tillgänglig 2025-12-09]

² Tillväxtverket (2025). Miljödriven näringslivsutveckling.

<https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/varauppdag/allauppdag/miljodrivennaringslivsutveckling.10481.html> [Tillgänglig 2025-01-07]

³ Tillväxtverket (2023). Företagens gröna omställning: Drivkrafter, hinder och stödbehov. Rapport 0458. Gustafsson, Peter (2025). Möjligheter och hinder för företagets gröna omställning – En systematisk forskningsöversikt. Tillväxtverket Rapport 0544.

Rapportens **målgrupp** är myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga, forskare, företagsfrämjandeaktörer, företag och aktörer i civilsamhället, liksom en intresserad allmänhet.

1.2 Definitioner

Med **grön omställning** avses i rapporten minskad miljö- och klimatpåverkan från företagen. Begreppet syftar på en strukturomvandling där varor, tjänster och värdekedjor utvecklas med lägre miljö- och klimatpåverkan. På sikt ska detta bidra till en samhällsutveckling och ett konkurrenskraftigt näringsliv förenliga med målet om hållbar utveckling. Det kan handla om innovationer, satsningar och åtgärder inom företagens egna verksamheter, exempelvis nya eller betydligt förändrade varor eller tjänster, eller effektiviseringar som leder till minskad användning av material eller energi. Det kan också handla om indirekt påverkan genom att värdekedjor eller materialflöden ändras. I rapporten syftar begreppet "grön" på frågor som rör miljö och klimat, medan begreppet "hållbar" har en bredare betydelse och inkluderar även sociala och ekonomiska dimensioner av hållbarhet.

Rapporten fokuserar på **små och medelstora företag** (SMF) I det här fallet avser det företag med upp till 249 anställda. Gruppen SMF kan delas upp i mikroföretag (0–9 anställda), små företag (10–49 anställda) och medelstora företag (50–249 anställda). I avsnitt 1.4 visas hur studiens underlag ser ut i det avseendet.

I möjligaste mån har den fullständiga definitionen av SMF följts, vilket innebär att företagen även ska ha en årsomsättning som understiger 50 miljoner euro⁴, en balansslutning som är lägre än 43 miljoner euro⁵, och att de inte ska ingå i en koncern som sammantaget överstiger den storleken⁶. Brist på data innebär att urvalet inte kan göras enligt den fullständiga definitionen. Bedömningen är emellertid att praktiskt taget alla intervjuade företag är SMF i funktionell mening. Det vill säga, även om de ingår i en koncern som överstiger gränsvärdet så har de inte uppenbart andra förutsättningar i den gröna omställningen än SMF i samma storlek och bransch.

1.3 Metod och genomförande

Uppdraget har utförts under september till december 2025 av Startpoint Advisory AB i samarbete med Josefina Sallén på RISE. Det har genomförts med kvalitativa metoder i form av intervjuer och dokumentstudier. Mot slutfasen av arbetet genomfördes även en analysworkshop i syfte att gemensamt analysera och kvalitetssäkra studien. På workshopen deltog konsultteamet och representanter för Tillväxtverket.

⁴ Motsvarande cirka 544 miljoner kronor enligt växelkursen den 10 december 2025.

⁵ Motsvarande cirka 468 miljoner kronor enligt växelkursen den 10 december 2025.

⁶ I vissa fall accepteras koncernägda företag som SMF även om gränsvärdena överskrids. Se detaljer i Bilaga till Europeiska kommissionen (2003). Kommissionens rekommendation av den 6 maj 2003 om definitionen av mikroföretag samt små och medelstora företag: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361> [Tillgänglig 2025-12-10]

Uppdraget har utgått från analysramen i Tabell 1. De övergripande frågorna kompletteras i analysramen med mer operativa underfrågor som har väglett datainsamlingen och analysen.

Tabell 1: Analysram

Övergripande fråga	Underfrågor (operationalisering)
1. Vilka drivkrafter och möjligheter har SMF kopplat till den gröna omställningen?	<ul style="list-style-type: none"> • Hur prioriterat är satsningar mot den gröna omställningen i företagen och deras branschorganisationer? • Hur ser intresset ut för grön omställning i företagen och branschorganisationerna och vilka slags konkreta åtgärder görs? • I vilken utsträckning ser företagen affärs- och marknads fördelar? • I vilken utsträckning handlar företagens satsningar mot den gröna omställningen om effektivitet och/eller kostnadsreduceringar? • I vilken utsträckning handlar företagens satsningar mot den gröna omställningen om hållbarhetsansvar och efterlevnad av regelverk? • Utifrån ovanstående frågor, vilka konkreta exempel bör lyftas fram?
2. Vilka hinder har SMF kopplat till den gröna omställningen?	<ul style="list-style-type: none"> • I vilken utsträckning upplever företagen kunskaps- och informationsbrister? • I vilken utsträckning upplever företagen resursutmaningar? • I vilken utsträckning upplever företagen affärsrelaterade hinder? Exempelvis rörande investeringskapital eller att bedöma lönsamhet. • I vilken utsträckning upplever företagen hinder kopplade till statens roll? Exempelvis politik, regelverk, styrmedel och myndighetskontakt. • Utifrån ovanstående frågor, vilka konkreta exempel bör lyftas fram?
3. Utifrån fråga 1 och 2, hur kan staten möta de behov som SMF har?	<ul style="list-style-type: none"> • Vilka hinder har staten särskild kapacitet att adressera? Hur kan de adresseras? • Vilka möjligheter har staten särskild kapacitet att adressera? Hur kan de adresseras?

Uppdraget inleddes med **dokumentstudier**. Dessa syftade till att lägga grunden för intervjufrågorna och att i ett senare skede bidra till analysen. De mest centrala dokumenten för studien var de två andra rapporter som Tillväxtverket låtit göra:

- Företagens gröna omställning – drivkrafter, hinder och stödbehov (Tillväxtverket 2023, rapport 0458)
- Möjligheter och hinder för företagens gröna omställning - en systematisk forskningsöversikt (Peter Gustafsson 2025, Tillväxtverket, rapport 0544)

Rapportens huvudsakliga metod är **intervjuer**. Totalt har företrädare för 43 organisationer intervjuats, varav 17 branschorganisationer och 26 enskilda företag. Intervjuerna har genomförts semistrukturerat, vilket innebär att de utgått från en lista med frågor men anpassats utifrån hur samtalet har förlopt. Det är ett lämpligt intervjuformat i sammanhang som kännetecknas av variation och komplexitet,

eftersom den möjliggör fokus på aspekter som är viktiga i det specifika fallet och som intervjuaren inte känner till på förhand.⁷

Två intervjuguider har använts: en för branschorganisationer och en för enskilda företag. Intervjuguiderna har utgått från analysramen. Ett mindre antal kvantitativa frågor har inkluderats där intervjupersonerna har fått ge kvantitativa omdömen, vilket underlättar analysen och kommunikationen av intervjustudien. Studien inleddes med intervjuer med branschorganisationer i syfte att få en övergripande förståelse som kunde nyttjas vidare i intervjuerna med företag. Alla intervjuer har genomförts per Teams eller telefon och dokumenterats skriftlig.

1.4 Överblick över intervjuade företag och branschorganisationer

Studien fokuserar på SMF i branscher av särskild betydelse för den gröna omställningen. Urvalet av branscher baseras på ett förslag från Tillväxtverket som bearbetades i uppdragets inledning. Tabell 2 visar antalet intervjuer per bransch och typ av organisation.

Tabell 2: Intervjuade branschorganisationer och företag

Bransch	Antal intervjuer med branschorganisationer	Antal intervjuer med företag
Bygg och anläggning (SNI 41–43) samt Avfallshantering och återvinning (SNI 38)	5	7
Transport och logistik (SNI 49–53)	1	3
Tjänstesektorer, utvalda (handel, turism, fastigheter)	3 ⁸	3
Jord- och skogsbruk och livsmedelsproduktion (SNI 01–03)	2	1
Tillverkningsindustri (SNI 10–33)	5	9
Utvinning av mineral (SNI 05–09)	1	3
Totalt	17	26

Branschorganisationerna valdes ut för att de var centrala inom respektive utpekad bransch. Alla utom fem av de tillfrågade branschorganisationerna deltog på intervju. Företagen identifierades dels genom förslag från vissa av branschorganisationerna, dels genom andra listor på företag verksamma i olika branscher, exempelvis medlemslistor på branschorganisationers hemsidor. Responsen från de tillfrågade företagen var betydligt lägre än för branschorganisationerna, ungefär en tredjedel av dem intervjuades. Balansen mellan intervjuade företag i olika branscher bevakades kontinuerligt. Bedömningen är att den är tillfredsställande, se Tabell 2.

Vad gäller representativitet ska vidare understrykas att materialet är kvalitativt och mångfasetterat. Såväl branscherna som de intervjuade företagen skiljer sig åt i olika avseenden: storleksmässigt, geografiskt, historik, inslag av högteknologi, position i värdekedjan, ägarskap, vilka slags material, varor och tjänster som används, i vilken grad marknaden eller värdekedjorna är internationella, och så vidare. Det går därför inte att dra några kvantitativa slutsatser utifrån intervjumaterialet. Vissa attityder har förvisso kvantifierats genom att

⁷ Kvale, Steinar (1997). Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur

⁸ En branschorganisation som avstod intervju delade i stället en omfattande rapport som organisationen hade tagit fram på temat för studien.

intervjupersonerna fått besvara några frågor på en femgradig skala, men i syfte att understryka kvalitativa budskap och peka på storleksordningar, inte för uttalanden om fördelningar i företagspopulationen.

En faktor som dock är betydelsefull oavsett bransch, är företagets storlek. Studien visar att företagets kapacitet skiljer sig betydligt åt beroende på hur stort det är. Generellt gäller att ju större företag, desto större möjligheter att ha anställda som är specialiserade på teman i den gröna omställningen eller att göra större och mer långsiktiga investeringar. Tabell 3 visar fördelningen mellan SMF av olika storlekar. Nästan alla företag har 10 eller fler anställda. Medianstorleken är 38,5 anställda. Ett av mikroföretagen har dessutom ett upplägg som innebär att andra företag integreras i driften, så verksamheten är i praktiken större än antalet anställda antyder. Vad gäller intervjuade företag finns det ingen tydlig variation mellan olika typer av branscher vad gäller företagsstorlekar. Däremot speglar intervjuerna med branschorganisationerna det faktum att vissa branscher har många småföretag medan andra domineras av stora. Inom exempelvis järn- och stålbranschen finns det väldigt få SMF, medan den företagstypen dominerar stort inom lantbruket.

Tabell 3: Antal intervjuade företag per storleksgrupp

Storlek på företag	Antal intervjuer
Mikroföretag (0–9 anställda)	2
Små företag (10–49 anställda)	14
Medelstora företag (50–249 anställda)	10
Totalt	26

1.5 Rapportens disposition

Återstoden av rapporten har följande upplägg: I nästkommande **kapitel 2** ges en kort bakgrund till området och vilka förutsättningar som råder. Däribland presenteras betydelsefulla politiska styrmedel. I **kapitel 3** redogörs för företagets drivkrafter och möjligheter kopplat till den gröna omställningen och i **kapitel 4** för hinder som de upplever. Rapporten avslutas med **kapitel 5** som presenterar behov och önskemål om åtgärder som företagen ger uttryck för.

2 Bakgrund

2.1 Den gröna omställningen pågår

Den gröna omställningen innebär en genomgripande strukturomvandling av det svenska samhället, däribland näringslivet. På senare år har miljö- och klimatfrågor fått konkurrens om uppmärksamheten framför allt av geopolitiska förändringar som lyft exempelvis frågor om beredskap och ändamålsenligheten i beroenden av vissa globala värdekedjor. Dessutom har såväl EU som den svenska regeringen under 2024–2025 lättat på kraven i flera regelverk kopplade till grön omställning i syfte är att minska företagens administrativa börda för att på så sätt stärka deras konkurrenskraft och samtidigt skydda ekonomiska, sociala och miljörelaterade mål.⁹

Intervjuerna i den här studien visar likväl att den gröna omställningen är en fortsatt central fråga för svenska små och medelstora företag. Det gäller i stort sett oavsett bransch. Särskilt framträdande är den i branscher där energifrågor, elektrifiering eller hård konkurrens driver utvecklingen och där lagstiftning och regelverk kopplat till den gröna omställningen gör sig särskilt påmind. I andra fall framträder arbetet med grön omställning när kunder, större aktörer eller nya regelverk kräver det.

Vägen mot ett cirkulärt, klimat- och miljövänligt samhälle är dock lång. Circularity Gap Report Sweden visar att över 96 procent av alla material som används i Sverige inte cirkuleras tillbaka, utan ingår i ett linjärt flöde. I det avseendet är Sverige sämre än många jämförbara länder.¹⁰ Samtidigt identifieras en enorm potential: i ekonomiska termer beräknas det ekonomiska värdet kunna öka med 19 procent, eller 600 miljarder kronor, om material som skulle kunna återgå till det ekonomiska systemet gör det.¹¹

Innan intervjustudien har Tillväxtverket låtit genomföra en forskningsöversikt om svenska företags möjligheter och hinder i den gröna omställningen. Översikten konstaterar att grön omställning är möjlig och ofta lönsam, men att den ofta bromsas av strukturella hinder för företagen. Hinder som lyfts fram inkluderar höga initiala investeringskostnader, brist på tid och resurser, samt osäkerheter kring förväntad avkastning, efterfrågan och politiska ramar. Små och medelstora företag konstateras generellt ha särskilt stora utmaningar kring detta, eftersom de har mindre resurser och kortare planeringshorisonter än större företag, men rapporten påpekar också att det finns exempel på små, innovativa företag med banbrytande affärsmodeller som ligger före stora företag.¹²

Under 2023 genomförde Tillväxtverket också en enkätstudie till små och medelstora företag på samma tema. Rapporten visade att åtta av tio företag som arbetade för den gröna omställningen ansåg att det var viktigt för den långsiktiga konkurrenskraften. Den konstaterade vidare att tecken syntes på att små företag

⁹ Exempel på nationella förändringar inkluderar lättnader inom reduktionsplikten och avskaffande av skatt på plastpåsar. Förändringar på europeisk nivå handlar framför allt om att undanröja hinder genom förenklingar.

¹⁰ Circularity GapReport Sweden (2022). Circle Economy, RISE och RE:Source

¹¹ Circularity GapReport Sweden (2025). Circle Economy, RISE och RE:Source

¹² Gustafsson, Peter (2025). Möjligheter och hinder för företagens gröna omställning – en systematisk forskningsöversikt. Tillväxtverket Rapport 0544.

halkade efter jämfört med medelstora och stora företag, och att det sannolikt berodde på brist på tid och resurser att arbeta med frågorna, inte minst kommande regeländringar. Undersökningen visade vikten av långsiktiga politiska beslut för att skapa en trygg miljö för investeringar och nödvändiga förändringar. Vidare framstod lagar och regler som både drivkrafter och hinder för grön omställning. Undersökningen visade också ett stort behov av att utforma regler och myndighetsprocesser för att underlätta för företag och minimera negativa effekter.

Enkäten visade även att det fanns behov av kompetensförstärkning och vidareutbildningar. De finansiella hindren i omställningen bedömdes också vara betydande, i synnerhet för små och medelstora företag.¹³

Intervjustudien som redovisas i denna rapport ligger i linje med enkätstudien och forskningsöversikten. Materialets kvalitativa karaktär innebär att det främst innehåller exempel och konkretiseringar av teman som de intervjuade personerna tar upp, men de områden som lyfts fram i intervjuerna är i hög grad desamma som identifieras i de andra två studierna. En skillnad, eller möjligen nyansering, är dock att intervjuerna ganska samstämmigt pekar på att kunskapsbehovet återfinns på relativt avancerad nivå utifrån vilka frågor som är viktiga för ett visst företag eller bransch. Rapporten lyfter därför inte ”utbildning” som ett särskilt behov.

2.2 Regleringen är omfattande

Intervjustudien visar att lagar och regelverk kopplade till den gröna omställningen tar en stor plats i de små och medelstora företagens vardag. Det är naturligt. Ett generellt mönster i intervjuerna är att företagen upplever att det inte går att motivera företagsekonomiskt varför de ska göra vissa investeringar även om de inser att det vore samhällsekonomiskt positivt. Det finns alltså ett glapp mellan samhällets mål och företagens upplevda förutsättningar. Företagen, liksom experter och offentliga beslutsfattare, uppfattar mot den bakgrunden reglering som ett viktigt verktyg för att stärka de ekonomiska incitamenten för omställning.

En viktig nyckel för politiken blir därför att sätta långsiktiga ramar som styr omställningen i rätt riktning och skapa förutsägbara spelregler för bland annat näringslivet – att ge direktionalitet, som det ibland heter.¹⁴ På det området har EU varit särskilt aktivt. Många av de regleringar som påverkar svenska företag har sitt ursprung på europeisk nivå. EU har antagit den Europeiska Gröna Givens som en övergripande strategi för att nå klimatneutralitet senast 2050. Det inkluderar lagar som styr klimatåtgärder över flera sektorer. För näringslivets del innebär det bland annat krav på minskade utsläpp, energieffektivisering och omställning till förnybar energi. Under 2025 lanserades dock flera så kallade Omnibuspaket i syfte att förenkla EU:s regelverk för att stärka unionens långsiktiga konkurrenskraft. Genom minskad administrativ börda och ett mer sammanhållet och ändamålsenligt regelverk ska företagens förutsättningar förbättras och ett mer innovativt investeringsklimat främjas. Förenkling är en huvudprioritering på EU:s högsta politiska nivå och i EU:s strategiska agenda 2024–2029.

¹³ Tillväxtverket (2023). Företagens gröna omställning: Drivkrafter, hinder och stödbehov. Rapport 0458

¹⁴ Köhler et al (2019). An agenda for sustainability transitions research: State of the art and future directions. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 31, s. 1–32

EU har introducerat ett stort antal lagar och regler som antingen har trätt i kraft eller kommer att göra det inom de närmsta åren. Hur företagen påverkas av dem varierar utifrån bransch, storlek, produkter och verksamhetstyp. Till regelverk som har trätt i kraft hör exempelvis:

- **EU:s system för handel med utsläppsrätter** (ETS) lanserades redan 2005 och är ett sätt att prissätta utsläpp av koldioxid som ett incitament att minska dem. För närvarande omfattas endast branscher med särskilt höga utsläpp, som järn- och stål, cement, flyg och sjöfart. Från och med 2027 omfattas även leverantörer av bränsle, vilket berör bland andra vägtransporter och jord- och skogsbruk.
- **EU:s gränsjusteringsmekanism** (CBAM, Carbon Border Adjustment Mechanism) prissätter koldioxid på import av utsläppsintensiva varor, till exempel stål, cement, aluminium, konstgödsel, elektricitet och vätgas. Regelverket syftar till likvärdiga priser på växthusgasutsläpp för varor producerade inom EU och importerade varor
- **Direktivet om företagens hållbarhetsrapportering** (CSRD) som ställer krav på att vissa företag måste hållbarhetsrapportera utifrån gemensamma standarder. I Omnibus I togs dock kraven bort för börsnoterade små och medelstora företag. Eftersom de ofta ingår i storföretags värdekedjor kan det påverka dem ändå, men paketet begränsar möjligheten för stora företag att efterfråga information från mindre företag.
- **EU:s förordning om ekodesign** för hållbara produkter (ESPR) ska främja miljömässigt hållbara och cirkulära produkter. Genom ESPR kan Europeiska kommissionen fastställa ekodesignkrav för en mängd produktkategorier. Ekodesignkrav kan handla om produktens prestanda (prestandakrav) eller om vilken information som ska följa med produkten (informationskrav). Kraven kan exempelvis omfatta hur hållbar, uppgraderingsbar, återanvändbar och reparerbar produkten är, samt vilka farliga ämnen den innehåller och hur det påverkar möjligheten till återvinning. Utöver möjligheten att ställa ekodesignkrav anger förordningen också hur informationskrav ska paketeras (i ett digitalt produktpass)

Därtill finns regleringar som påverkar förpackningar, avfall, plast, batterier, fordon, byggprodukter, rätten till reparation, energieffektivisering med mera. Många av dem är långtgående och de intervjuade branschorganisationerna ger bilden av att det ofta är mycket krävande för små och medelstora företag att leva upp till dem.

Den gröna omställningen påverkas också av ett stort antal svenska lagar och regler. Sverige har genom åren ställt högre krav än många andra länder, exempelvis vad gäller producentansvar, koldioxidskatter och krav på energikartläggningar. Klimatpolitiska rådet bedömer dock att regeringens nuvarande klimatpolitik inte räcker för att nå Sveriges klimatmål och EU-åtaganden till 2030. Exempelvis anses insatser för elektrifiering gå långsamt, däribland utbyggnad av nätkapacitet. Sänkningen av reduktionsplikten (krav på inblandning av förnybara eller fossilfria drivmedel i bensin och diesel) har bromsat elektrifieringen av fordonsflottan.¹⁵

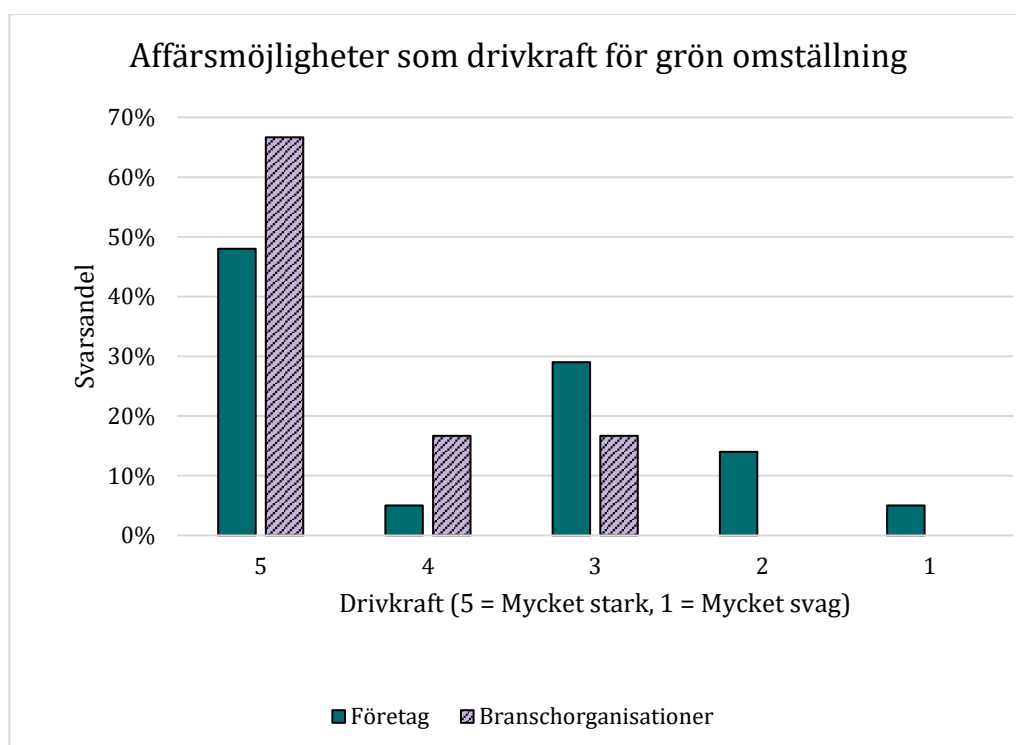
¹⁵ Klimatpolitiska rådet (2025). Klimatpolitiska rådets rapport 2025.

3 Företagens möjligheter och drivkrafter till omställning

Företag och branschorganisationer i undersökningen ser grön omställning som ett oundvikligt och pågående faktum. När marknader ställer om ser många företag nya affärsmöjligheter genom att ligga i framkant, och nästan alla företag ser att nya krav från kunder och beställare innebär att de måste ställa om i viss mån för att behålla sin konkurrenskraft. Samtidigt upplever många företag gröna satsningar som kostnadsdrivande på kort sikt, medan de största möjligheterna till avkastning förväntas ligga längre fram. Lagar och regler är en underliggande motor som driver på marknadsomställningen på sikt, men politikens inriktning och förväntningarna på vilka krav den för med sig i framtiden, är lika viktiga för att driva på omställningen. Det ska också noteras att det finns tydligt värderingsstyrda små och mellanstora bolag. Dessa företag, som ofta är familjeägda, driver grönt omställningsarbete till stor del utifrån ägarnas egen övertygelse och vilja att bidra.

3.1 Affärsmässiga drivkrafter är starkast

Lönsamhet på kort sikt, och konkurrenskraft på längre sikt, är de faktorer som främst driver företagens beslut. Således är affärsmässiga drivkrafter den enskilt viktigaste typen av drivkraft för företagens gröna omställning, i den utsträckning som den sker. Omvänt är brist på affärsmässighet ofta det största hindret mot investeringar i grön omställning. Figur 1 visar att 45 procent av företagen och hela 67 procent av branschorganisationerna rankar *affärsmöjligheter* som en mycket viktig drivkraft. Genomsnittspoängen är högre än för någon annan drivkraft. Dock gör intervjupersonerna olika tolkningar av innebörden i detta, vilket beskrivs närmare nedan.

Figur 1: Affärsmöjligheter som drivkraft för grön omställning

Nästan alla intervjuade företag betraktar grön omställning som ett oundvikligt faktum på lång sikt, som en förändring av marknadens grundläggande funktion och förutsättningar, som de förr eller senare måste anpassa sig till. Politiskt driven omställning, det vill säga tvingande lagkrav, kvoter, avgifter och andra ekonomiska styrmedel, ses här som en underliggande drivkraft för marknadens långsiktiga omställning, men det är snarare *förväntningar* på kommande, strängare krav från politiken som styr synen på marknadens pågående omställning. Ett kemiföretag resonerar om politisk ryckighet och vad det innebär för företag, men konstaterar sedan:

*Kemiindustrin ställer om ändå, även med lite politisk fördröjning.
Riktningen är tydlig.*

Två grupper av företag beaktas inte vidare i rapporten. Den ena omfattar företag med sedan länge existerande produkter som till sin natur anses bidra till ett grönare samhälle, exempelvis miljökonsulttjänster, produktion av förnybar energi, traditionell materialåtervinning och liknande. För dessa företag är samhällets gröna omställning uppenbart en affärsmöjlighet, men företagen i sig berörs inte av omställningen i egentlig mening: ingen betydande förändring behövs för att deras varor och tjänster ska bli gröna. Den andra gruppen inkluderar företag med varor och tjänster som till sin natur är ohållbara och svårare att ställa om, exempelvis framställning av metaller och kemiprodukter som behöver kolatomer i produktionsprocessen och där det ännu saknas alternativa metoder.

I det övriga, bredare näringslivet ser de intervjuade personerna i stället två typer av affärsmässiga skäl till grön omställning:

1. En efterfrågestyrd omställning, där företagen måste möta beställares krav och förväntningar på gröna produkter och processer för att kunna konkurrera
2. Aktiv profilering med särskilt hållbara, gröna produkter och tjänster. I denna kategori kan vidare skiljas på:
 - affärsmöjligheter som bygger på grönast möjliga kunderbjudande inom traditionella affärsmodeller, och
 - företag som konkurrerar med helt nya, gröna produkter och affärsmodeller som syftar till att ersätta traditionella företag.

En stor majoritet av de intervjuade företagen och branschorganisationerna ser positiva affärsmöjligheter som faller inom någon av dessa kategorier, men för en majoritet är affärsnyttan indirekt – endast cirka en tredjedel ser lönsamhet i närtid kopplad till grön omställning. Fördelningen mellan olika typer av affärsmöjligheter i det bredare näringslivet kan inte utläsas ur det kvalitativa intervjumaterialet. Det är dock näraliggande att anta att den första kategorin, kund- och kravstyrd omställning, representerar en större andel av den totala företagspopulationen.

3.1.1 Efterfrågestyrd omställning

Företag som säljer till andra företag eller offentliga organisationer vittnar om att beställare i allt större omfattning kräver, eller förväntar sig, en mer miljö- och klimatvänlig produktion av varor och tjänster. Detta gäller såväl formella krav i upphandlingar som bredare formulerade önskemål i inköpsprocesser. Kundens efterfrågan driver således omställningen i företagen.

Särskilt större köpare – myndigheter, stora kommuner och stora företag – ställer högre krav på hållbarhet i sina inköpsprocesser. Bolag och branschorganisationer upplever att detta är en ihållande trend, som i viss mån stått emot de senaste årens vikande konjunktur. Inom exempelvis byggindustrin ställer byggherrar högre krav på såväl materialval som byggprocesser, och vissa bolag beskriver ett direkt samband mellan deras grönare erbjudande och vunna affärer. Ett exempel:

Vi har fått projekt för att vi har klimatförbättrad betong.

Stora företag beskrivs också ställa allt högre krav på sina leverantörer, eller premierar grön produktion, vilket kan ha en positiv effekt i hela värdekedjan. I spåren av Parisavtalet och liknande större politiska processer har många storbolag satt ambitiösa hållbarhetsmål som de nu måste leva upp till. Dessa självpåtagna mål uppfattas av många intervjuade företag vara en starkare drivkraft än idag gällande lagkrav, och medför i många fall även en viss, om än begränsad, vilja att betala en merkostnad för en hållbarare produkt. Exempelvis är vissa stora logistikköpare beredda att betala en högre fraktkostnad för fossilfria transporter, och större byggherrar kan täcka hela eller delar av merkostnaden för grönare byggprocesser och -material. Industribolag är beredda att betala en viss merkostnad för grönare insatsvaror och vissa företag kan betala något mer för en mer hållbar personallunch eller konferensavtal.

Om merkostnaden för en grön lösning är för stor, exempelvis efter att prisskillnaderna mellan diesel, HVO100 (ett förnybart substitut för diesel) och eldrift ökat kraftigt de senaste åren uppger intervjupersonerna dock att få kunder är beredda att betala merkostnaden fullt ut. Det försvagar de affärsmässiga incitamenten för företagen att erbjuda sådana alternativ.

De kunddrivna affärsmöjligheterna i grön omställning bedöms som mer trend- och konjunkturkänsliga i branscher som säljer direkt till konsumenterna, exempelvis handel, livsmedel, hotell och restaurang, och för leverantörer till mindre företag och andra organisationer. Enligt intervjuerna med branschorganisationerna väljer bara en mindre andel av konsumentmarknaden aktivt att betala en merkostnad för specifikt hållbara produkter. Exempelvis uppges efterfrågan på ekologiska livsmedel ha fallit betydligt, och även små offentliga inköpare upplevs prioritera lägst pris i högre grad när konjunkturen är svag. En representant för en branschorganisation där de flesta företag säljer till privata konsumenter, konstaterar:

Priset spelar stor roll. Givet att vi haft en prisökning under 1,5–2 år så kanske det är fler idag som tycker priset är ännu viktigare.

För företag i längre värdekedjor upplevs kund- och efterfrågedrivna affärsmöjligheter ofta som den enda praktiska möjligheten till grön omställning. Exempelvis svarar bolag längre ner i byggvärdekedjan – installatörer, maskinentreprenörer och liknande – främst på krav från sina direkta beställare, med begränsade möjligheter till egen profilering gentemot slutbeställaren. VD:n i ett litet företag som är underleverantör inom byggindustrin formulerar sig krasst:

Vi levererar det kunderna vill ha, det är de som styr.

3.1.2 Gröna affärsmodeller

Alla intervjuade företag och branscher bedömer att en grön profil generellt stärker bolagets varumärke. Många av de intervjuade företagen går längre än så, och ser nya

affärsmöjligheter genom att aktivt profilera sig som ett grönare alternativ inom en traditionell affärsmodell. Exempel på detta är åkerier som kör ellastbilar, byggföretag som i sorterar och återanvänder avfall bortom lag- och beställarkrav, eller livsmedelsproducenter som satsar på mer hållbart jordbruk. Många företag söker även olika typer av hållbarhetscertifieringar för att med trovärdighet kunna marknadsföra sig som mer trovärda alternativ. Det finns marknadsandelar att vinna, åtminstone i vissa begränsade segment, på att vara grönare än konkurrenterna.

Företagsexempel 1: Ett företag arbetar bland annat med biobaserade plastmaterial. Affärsidén bygger på att erbjuda ett material som både minskar klimatavtrycket och fungerar utan att kunderna behöver göra kostsamma omställningar. Som intervjupersonen uttrycker det:

”Vårt material måste vara minst lika bra som fossil plast, och helst billigare, annars kommer ingen att byta.”

Marknadsmöjligheterna kopplas till ökade klimatkrav, kundernas hållbarhetsmål och förväntade regleringar som begränsar fossil plast. Företaget bedömer att det krävs stora volymer och långsiktiga relationer med kunderna för att uppnå lönsamhet:

”När de stora organisationerna börjar ställa om, då följer resten med – och då kan vår nya produkt bli väldigt konkurrenskraftig.”

Omställningstrycket i värdekedjorna beskrivs således som avgörande.

Bland intervjustudiens exempel på företag som erbjuder en helt ny, grön produkt eller affärsmodell finns tillverkare av innovativa biobaserade material och bränslen, som ersätter fossila produkter, restaurangkoncept som bygger på att förädla råvaror som annars skulle slängas, och byggföretag som hyr ut oanvända maskiner och utrustning till konkurrenter och återbrukar gamla byggmaterial. Ett bra exempel är företaget som omnämns i Företagsexempel 1, där affärsmodellen bygger på tron att regleringar i kombination med hållbarhetsambitioner ska skapa nya marknader.

Gemensamt för företag som satsar på gröna affärsmodeller är en stark tro på att grön omställning kommer att förändra många marknader i grunden. Denna förändring har påbörjats, och innebär redan idag en viss kundefterfrågan på nya lösningar, men framför allt finns en förväntan på stor efterfrågan inom några år.

Synen på affärsmöjligheter i grön omställning skiljer sig inte särskilt mellan små och medelstora bolag. Däremot har kapitalstarkare bolag i regel större möjligheter till långsiktiga framtidssatsningar.

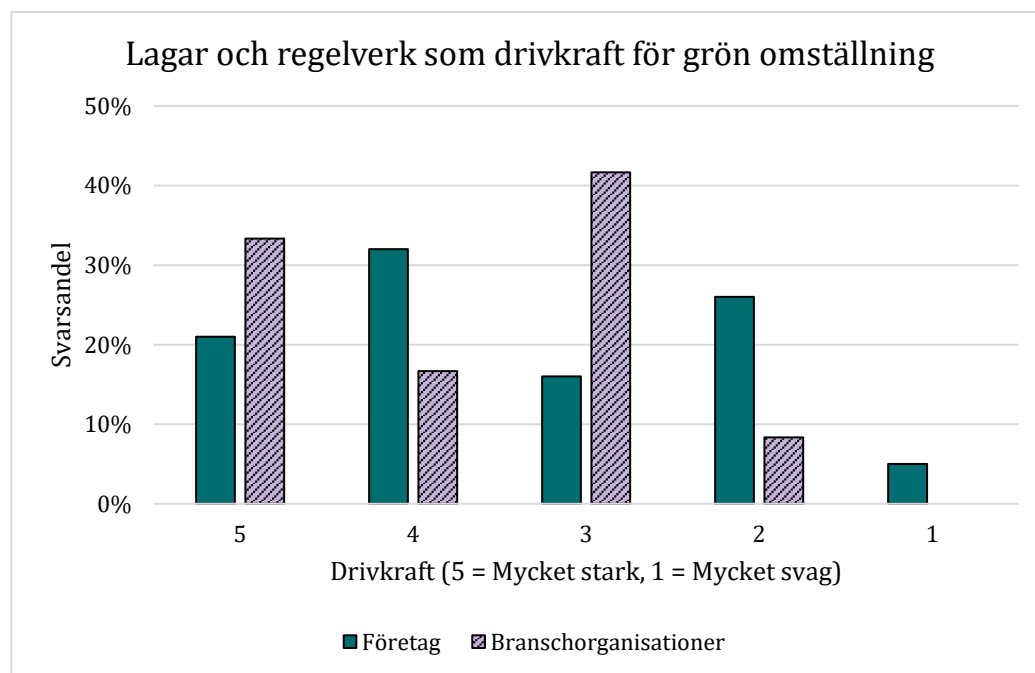
3.2 Lagar och regler är en underliggande pådrivande faktor

Lagar, regler, ekonomiska styrmedel och politiska inriktningar spelar en avgörande roll för näringslivets gröna omställning. Vetenskapens insikt om behovet av åtgärder översätts till politiska viljeuttryck, långsiktiga mål och politiska ramar, exempelvis Parisavtalet, EU:s Gröna Giv och det svenska Klimatpolitiska ramverket, som sedan översätts till konkreta och bindande regelverk med direkt påverkan på näringslivet.

Företag och branschorganisationer i intervjustudien ger uttryck för att redan politiska viljeuttryck och långsiktiga ramar har en stor effekt på marknader, i synnerhet på internationella marknader med många storföretag som har långa och

komplexa värdekedjor. Regelverk kan således få effekt långt innan de träder i kraft, då stora företag tidigt börjar anpassa sig till framtida marknader, vilket spiller över på leverantörer, och därmed små och medelstora företag.

Denna bild av lagar och regler som drivkraft, i kombination med skillnader mellan branscher, yttrar sig även i en betydande variation i undersökningens kvantitativa fråga, se Figur 2. Å ena sidan anger hälften av både branschorganisationerna och företagen att lagar och regelverk som en viktig drivkraft, å andra sidan anser en tredjedel av företagen att de inte är det.

Figur 2: Lagar och regelverk som drivkraft för grön omställning

I avsnitten nedan skiljer vi ut lagstiftning och styrmedel som har en direkt påverkan på grön omställning, exempelvis skatter, från sådan som huvudsakligen påverkar indirekt, exempelvis rapporteringskrav.

3.2.1 Regelverk med direkt påverkan på grön omställning

Direkt påverkan har exempelvis utsläppshandel och koldioxidpriser, bränsleskatter, kvoter och förbud mot miljöskadliga processer eller material. Sådana regelverk välkomnas i stor utsträckning av de intervjuade branschorganisationerna och företagen, i den mån de är konkurrensneutrala och gäller lika för alla. Direkta regelverk och styrmedel, både idag gällande och förväntade, är en stark drivkraft för konkreta förändringar, exempelvis investeringar i elektrifiering eller satsningar på tillverkning av nya material. Omvänt gäller att ändrade och svagare styrmedel, exempelvis sänkta drivmedelsskatter eller reducerad reduktionsplikt, gör gröna investeringar i berörda branscher mer kostsamma. Flera av de intervjuade bolagen uppger att detta direkt påverkar investeringsviljan i gröna alternativ. En ägare för ett åkeri säger:

Dieseln är alldeles för billig idag. Dieselpriiserna har varit ett hårt slag mot elektrifieringen. Vi hoppas att dieselpriiset går upp.

Myndigheters krav vid offentlig upphandling är en typ av regelkrav. Liksom i övriga fall av kund- och beställarkrav (avsnitt 3.1) betraktas de som en kraftfull drivkraft för konkreta åtgärder i flera leverantörsled. Detta gäller särskilt i branscher med stora offentliga köpare, så som bygg- och anläggning och transporter. Det är dock betydelsefullt att kraven utformas på rätt sätt: upphandlingen bör premiera bästa möjliga *hållbarhetsprestation eller funktion*, vilket möjliggör för leverantörerna att själva föreslå bästa lösning och premierar innovationer.¹⁶ Felaktigt utformade krav kan i stället ha omvänd effekt och vara direkt kontraproduktiva, se 4.3.3 nedan.

3.2.2 Regelverk med indirekt påverkan på grön omställning

Med indirekta regelverk avses regelverk som bidrar till omställning i ett nästa steg, men inte som en direkt konsekvens av regelverket i sig (vilket exempelvis en lag som tvingar till vissa gröna materialval gör). Regelverk med indirekt påverkan inkluderar rapporteringskrav, som olika typer av miljö- och klimatredovisning eller CSRD, eller regelverk kring exempelvis grön finansiering, märkningar eller marknadsföring. Sådana regelverk innebär inga direkta krav på konkret grön omställning i företagen, men syftar till ökad transparens och bättre information om miljö- och klimatpåverkan. Genom att ge bättre beslutsunderlag, inte minst för finansiella investerare, ska de driva på omställningen.¹⁷

Företag och branschorganisationer beskriver i mycket begränsad uträkning denna typ av regelverk som en drivkraft för omställning i sig. I stället uppfattas de ofta innebära en ökad administrativ börda och kostnader för små och medelstora företag (se kapitel 4 om hinder).

3.3 Andra drivkrafter

Studien visar även på andra drivkrafter som är betydelsefulla i vissa fall, men som generellt framhävs i mindre utsträckning än affärsmöjligheter och efterlevnad av lagar och regelverk.

3.3.1 Företagarnas egna övertygelser om omställningens nödvändighet

En drivkraft som framhävs i stor utsträckning av såväl branschorganisationer som företagen själva, är företagarnas egen övertygelse om nödvändigheten i grön omställning, om det riktiga i att bidra till en bättre värld. De allra flesta av intervjustudiens företagare som drivs av en personlig övertygelse är även övertygade om att marknaden håller på att ställa om, och att det därmed, långsiktigt är mest lönsamt att ligga i omställningens framkant.

¹⁶ Riksrevisionen (2022). Miljömässig hållbarhet vid statlig upphandling – på rätt väg men långt kvar. RiR 2022:25. Se även Upphandlingsmyndigheten (2025). Funktionskrav i upphandling <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/inkopsprocessen/genomfor-upphandlingen/funktionskrav-i-upphandling> [Tillgänglig 2026-01-08]

¹⁷ Även om börsnoterade små och medelstora företag inte längre omfattas av CSRD-kraven kan den frivilliga rapporteringsstandarden bidra till hållbarhetsinformation, exempelvis som efterfrågas av kunder som i sin tur ska redovisa enligt CSRD. Genom att arbeta med en enklare så kallad väsentlighetbedömning kan hållbarhetsutmaningarna och potentiella risker och möjligheter som kan påverka affärsmodellen tydliggöras. Det kan ge bättre beslutsunderlag och i vissa fall driva fram betydelsefulla förändringar kopplade till miljö och klimat.

Företagsexempel 2: Ett företag i textilbranschen beskriver sitt miljö- och klimatarbete som ett självvalt ställningstagande drivet av ägarnas värderingar:

”Gröna omställningen är enbart positiv för företaget.”

Miljö- och klimatfrågorna utgår från en grundprincip om att skapa produkter med mycket lång livslängd, vilket både minskar miljöpåverkan och stärker varumärket. Som intervjupersonen uttrycker det:

”En viktig del av produkten är att den ska vara livslång.”

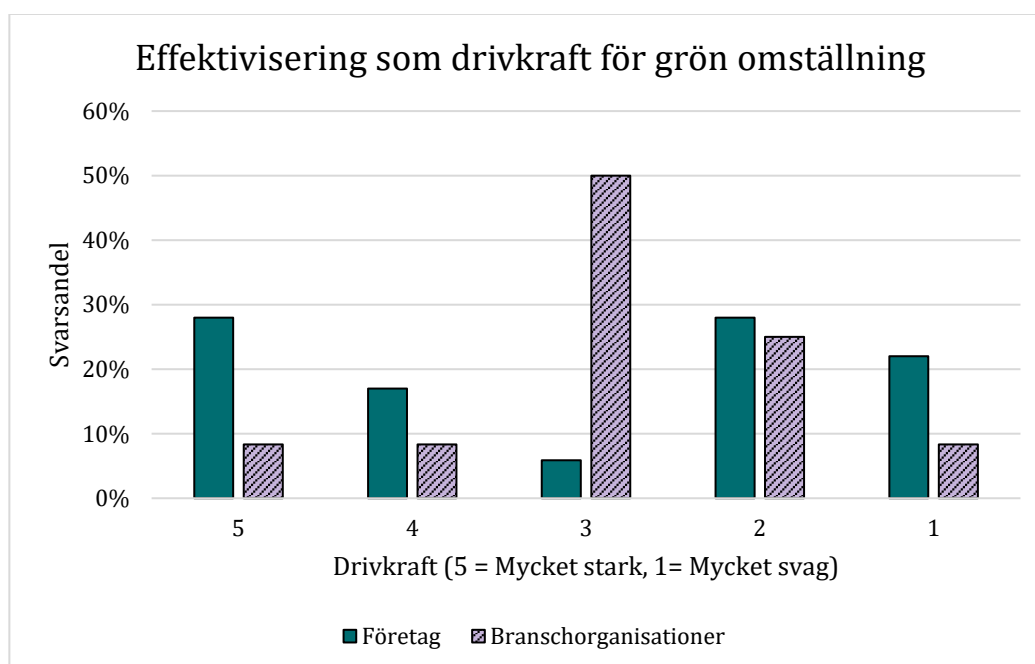
Detta synsätt präglar hela verksamheten: man undviker att kassera material och erbjuder reparation som en naturlig del av kundrelationen, trots att det inte är en vinstdrivande tjänst.

Men flera intervjupersoner beskriver även att deras gröna satsningar i dagsläget är kostsamma och olönsamma, och att de gör dem *trots* lönsamhetskrav, snarare än på grund av dessa. Mindre, familjeägda bolag arbetar generellt mer långsiktigt än företag med diversifierat ägande. De har därmed bättre strategiska möjligheter än andra företag att arbeta för den gröna omställningen – men däremot visar forskningen att de tenderar att vara mindre benägna att göra stora investeringar än andra.¹⁸ I Företagsexempel 2 beskrivs ett företag där miljö- och klimatarbetet utgår från värderingar som funnits i företagsledningen i årtionden.

3.3.2 Effektivitetshöjande gröna åtgärder

Ökad effektivitet och besparingar i verksamheten är centrala faktorer i alla bolags utvecklingsarbete, inte minst för att öka lönsamheten. I intervjuerna beskrivs de däremot mer sällan som viktiga drivkrafter för grön omställning. Figur 3 visar att 24 procent av de intervjuade företagen och bara 8 procent av branschorganisationerna ser effektivitet som en mycket viktig drivkraft, vilket är en lägre andel än andra efterfrågade faktorer.

¹⁸ Kärnä et. al. (2022). Familjeföretagens betydelse för motståndskraften och omställningskraften i näringslivet. Ekonomisk Debatt 50 (7), ss. 14–26

Figur 3: Effektivisering som drivkraft för grön omställning

Till viss del kan detta bero på att företagen inte uppfattar sitt effektiviseringsarbete som miljö- och klimatarbete i sig, trots att det har sådana effekter. Bolag i alla branscher beskriver att sparsamhet med bränsle, energi och material alltid har varit en integrerad del av verksamheten av ekonomiska skäl, och att de inte betraktar detta specifikt som en del av grön omställning. I logistikbranschen bidrar exempelvis smart ruttplanering till såväl lägre kostnader som lägre utsläpp, och i bygg- och tillverkningsindustrin är optimerad materialanvändning ett sätt att minska kostnader och resursanvändning. De intervjuade byggföretagen uppger dock att det ännu inte är tillräckligt lönsamt att återanvända material, se avsnitt 4.2.3, särskilt Företagsexempel 6.

I vissa särskilda fall går kostnadsbesparingar hand i hand med en ny grön affärsmodell: som den restaurang som specifikt köper in råvaror med kort hållbarhet till lägre pris, för att både sänka kostnader och minska matsvinn; eller bolag som arbetar med specifikt med materialåtervinning. I andra branscher, å andra sidan, upplevs det finnas regulatoriska eller marknadsmässiga hinder mot potentiellt effektivare resursanvändning, exempelvis då vissa restprodukter inom bygg och industri klassas som avfall och inte får återanvändas som fyllnadsmassa på platsen.

3.3.3 Attraktiv arbetsgivare

Många företag och arbetsgivare nämner slutligen att grön omställning gör det lättare att attrahera kompetent arbetskraft. Detta gäller såväl företag som profilerat sig starkt inom omställning som mindre ambitiösa företag. Arbetstagare i alla branscher vill generellt hellre jobba för företag med höga klimat- och miljöambitioner – eller åtminstone en hög grundnivå i hållbarhetsarbetet. Ett exempel är ett företag som är verksamt tidigt i metallvärdekedjan:

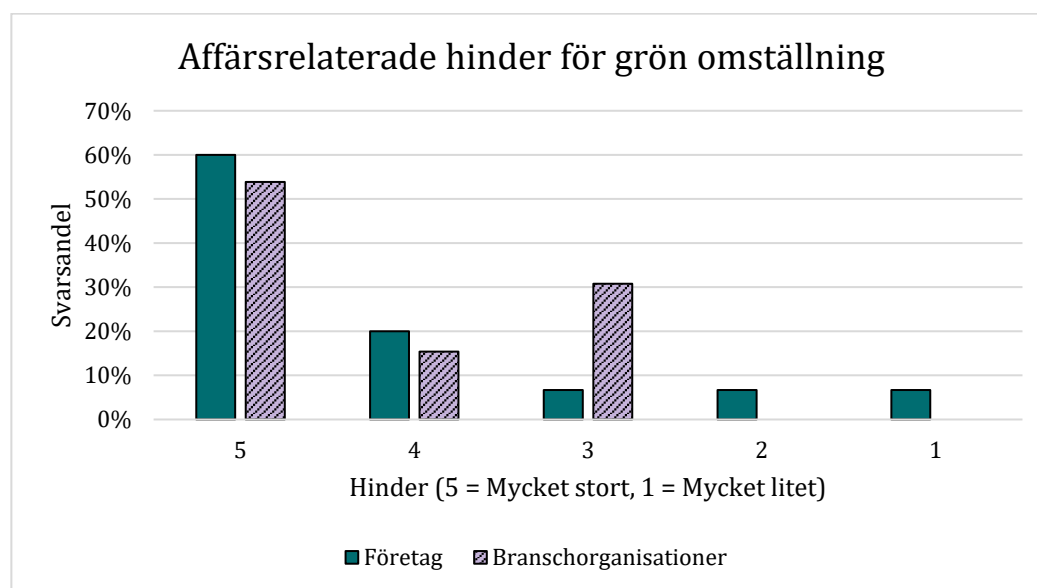
Omställningen är ett sätt att attrahera morgondagens arbetskraft. Både ingenjörer och operatörer. Vi märker tydligt att det har ökat intresset, också för att de kommer in i prestigefyllda projekt.

4 Hinder för grön omställning

Intervjustudien visar att hållbarhetsarbete idag är en självklar och integrerad del av verksamheten i alla branscher. För de mest ambitiösa förändringarna och satsningarna, verklig grön omställning, finns dock ännu flera hinder för små och medelstora företag. Två stora, och relaterade hinder, framstår som särskilt viktiga: kostnader och bristande lönsamhet i gröna satsningar, samt ogynnsamma och osäkra makroekonomiska och regulatoriska förutsättningar. Satsningarna försvåras om företag inte kan lita på att grön omställning ger ett ekonomiskt mervärde, eller åtminstone inte är en förlustaffär. Osäkerhet kring framtida spelregler minskar också viljan att investera. Därutöver beskriver många företag en svårhanterad administrativ börda som låser upp redan begränsade resurser, både avseende tid och pengar. Regelverk, företagets kunskap och kompetens samt resurser, är därmed sammanhängande faktorer som måste adresseras tillsammans för att undanröja hinder för grön omställning.

4.1 Affärsrelaterade hinder

Kostnader, lönsamhet och andra affärsrelaterade hinder är de främsta hindren som företag och branschorganisationer nämner. Figur 4 visar att 60 procent av branschorganisationerna och 54 procent av företagen ger "affärshinder" högsta poäng i undersökningens kvantitativa fråga om vikten av olika hinder. Andelen är liknande i alla branscher.

Figur 4: Affärsrelaterade hinder för grön omställning

4.1.1 Merkostnader för grön omställning

Intervjuade företag och branschorganisationer upplever att det i många fall innebär en merkostnad att ligga i miljömässig framkant. Gröna lösningar är ofta dyrare än traditionella alternativ. Exempel som nämns i intervjuerna är att en eldriven lastbil kostar 2–3 gånger mer i inköpspris än en dieseldriven, att plast och tyg är billigare som nyproducerade än som återvunna material, att svenskt kött är dyrare än importerat kött från länder med lägre miljökrav och att HVO100 är dyrare än fossil diesel. I många branscher, exempelvis byggindustrin, är arbetskraften dyr i relation

till materialen (trots att materialkostnaderna har ökat på senare år), vilket gör att företag lätt väljer "slit och släng" än mer tidskrävande metoder för återvinning och återbruk. Att omställningsarbetet trots allt pågår även i företag som upplever dessa hinder, beror exempelvis på förväntan att andra faktorer blir viktigare och att hindren därmed minskar i betydelse eller försvinner helt.

Även indirekta miljöåtgärder, som mätning av utsläpp, analys av värdekedjor, rapportering och certifieringar är kostsamma och beskrivs i vissa fall som hinder mot högre grön ambitionsnivå. Ett exempel kommer från betongbranschen, se Företagsexempel 3.

Företagsexempel 3: Ett par intervjuade företaget satsar på klimateffektiv betong. Marknadsintresset beskrivs som stort men produktpriset är något högre än vanlig betong. I kombination med investeringskostnader gör det att lönsamheten inte har uppstått ännu. Företagen hoppas och tror dock att lagkrav kommer och bedömer att de då kommer vara väl positionerade.

Miljövarudeklarationer (EPD) beskrivs dock som ett betydande hinder. Det uppges saknas effektiva sätt att spåra klimatutsläpp, vilket gör det dyrt och arbetskrävande. En företagsrepresentant säger:

"Förr fanns det verktyg som många kunde hantera. Nu med klimatdeklarationer är det jättesvårt och jättedyrt, och ingen fattar systemen. Det börjar bli en stor kostnad för oss, kanske 50 000kr för att ge en EPD. Det vill ingen kund betala för."

Företag och branschorganisationer beskriver att endast en begränsad del av marknaden är villiga att betala för denna typ av merkostnader genom ett högre pris. Stora bolag med egna miljökrav och miljömål som täcker hela värdekedjan kan vara beredda att betala ett högre pris för en grön produkt, liksom vissa offentliga aktörer och medvetna privatkonsumenter. Samtidigt finns en samstämmig bild av att en försämrad ekonomisk konjunktur tydligt försämrat betalningsviljan hos alla typer av köpare. I sämre ekonomiska tider har prioriteringen snabbt skiftat till lägsta kostnad framför andra kvalitets- och hållbarhetsparametrar.

Det bör förtydligas att sambandet mellan grön omställning och högre kostnader inte gäller alla marknader, i många fall gäller redan motsatsen, och det är inte statistiskt. Förändrade marknadsförutsättningar, exempelvis genom teknikutveckling och reglering, kan innebära att gröna alternativ i stället blir mer konkurrenskraftiga. Som beskrivet ovan i kapitel 3, finns en stor förväntan bland de intervjuade aktörerna om att så kommer att ske på de flesta marknader.

4.1.2 Osäkra investeringar

Vissa gröna åtgärder kräver stora investeringar, exempelvis ellastbilar, laddningsanläggningar eller produktionsanläggningar för framställning av grönare material. Även om dessa investeringar har potential att bli lönsamma på sikt, har små företag, som i regel har mindre eget kapital och högre finansieringskostnader än stora bolag, ofta svårt att finansiera stora utgifter. De prioriterar därför investeringar som är mindre eller har större direkt lönsamhetseffekt.

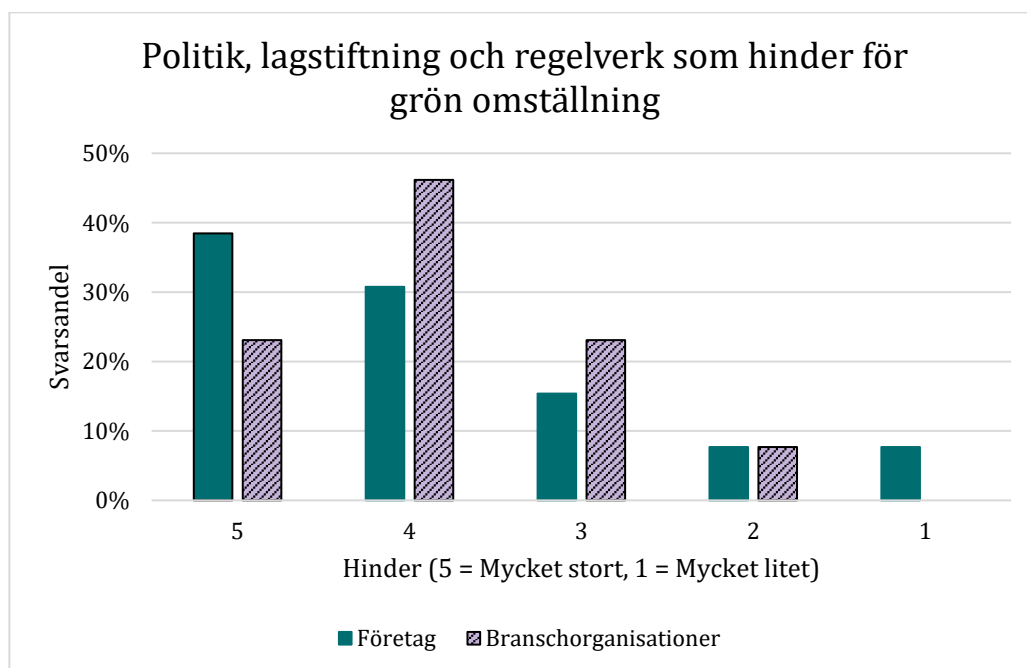
De intervjuade företagen upplever att gröna investeringar ofta även medför en risk och osäkerhet gällande teknikutveckling, marknadsutveckling och reglering. Små och medelstora företag har mindre utrymme för att ta sådana risker. De har även i vissa fall lägre förmåga att beräkna den förväntade avkastningen på teknikinvesteringar på marknader i snabb utveckling.

Osäkerhet kopplad till nya gröna tekniklösningar, regulatoriska och marknadsmässiga förutsättningar, är även begränsande faktorer för extern finansiering i form av lån och riskkapital. Företagen och branschorganisationerna beskriver att det försämrade konjunkturläget och höjda marknadsräntor de senaste 2–3 åren avsevärt har försämrat tillgången till externt kapital.

Befintliga investeringsstöd och bidrag underlättar investeringar, men är oftast otillräckliga för att i sig motivera ett investeringsbeslut. Industriklivet och Klimatklivet är de bidragsmöjligheter som omnämns mest frekvent i intervjuerna.

4.2 Regelverk och långsiktiga ramar

En stor majoritet av de intervjuade företagen och branschorganisationerna lyfter politik, lagar och regler som ett stort hinder för grön omställning. Figur 5 visar att 70 procent av de svarande i båda grupperna uppger att dessa faktorer är ett viktigt eller mycket viktigt hinder.

Figur 5: Hinder för grön omställning kopplade till politik, lagstiftning och regelverk

I intervjuerna återkommer tre utmaningar: (i) politiken och reglerna är kortsiktiga, svängiga och inkonsekventa; (ii) regleringsbördan stjälar resurser från värdeskapande åtgärder; och (iii) reglerna i sig är emellanåt kontraproduktiva för grön omställning.

Som diskuterades i avsnitt 3.2 är lagar och regelverk också en drivkraft. Det som gör att intervjupersonerna ofta lyfter dem som ett stort hinder, handlar om stabilitet och förutsägbarhet. Det är uppenbart att intervjupersonerna anser att den gröna omställningen kräver att lagar och regelverk utformas för att styra utvecklingen i en annan riktning än de fria marknadskrafterna skulle göra. Problemet uppstår om lagar, regelverk och andra ramar inte pekar i samma riktning över tid, utan att de

fluktuerar eller är motsägelsefulla sinsemellan. Att satsa på den gröna omställningen innebär att företagen gör vägval och låser upp resurser på ett sätt som tar tid att ändra, och som innebär att de också väljer bort vissa insatser till förmån för andra.

4.2.1 Kortsiktig och inkonsekvent reglering

Som nämnts innebär gröna investeringar finansiella risker och osäkerheter för företagen. Dessa osäkerheter förstärks av en upplevt kortsiktig, inkonsekvent och otydlig politik för grön omställning, både på nationell och europeisk nivå. Här nämns ändrad reduktionsplikt och bränslebeskattning, ändrade bidrag och subventioner, och EU:s omnibuspaket som exempel på svängningar i politik och regleringar som gjort befintliga investeringar mindre lönsamma, eller som ökat osäkerheten i planerade investeringar. En VD för ett litet företag i plastindustrin gör bedömningen att politiska omsvängningar på senare år har påverkat branschens omställningstakt:

Företagen är väldigt rädda för att investera, det är väldigt stor politisk osäkerhet och velighet.

Även politiska budskap uppfattas som viktiga, då de skapar tydliga förväntningar hos marknadens aktörer om den framtida inriktningen för regelverken, och om stabila marknadsförutsättningar. Många intervjuade aktörer menar att föränderliga och oförutsägbara regelverk och brist på långsiktighet är ett större problem än reglernas innehåll i sig.

4.2.2 Regleringsbördan som grundläggande hinder för små företag

Såväl företag som branschorganisationer återkommer i intervjuerna till en tung och tidskrävande regelbörda för företagen. Det gäller generellt, men i synnerhet kopplat till klimat och miljö. Komplicerade och detaljerade regelverk uppges lägga en stor börda och kostnad på företagen. Särskilt de mindre bolagen, som har begränsade personalresurser, upplever att regelefterlevnaden i sig blir en så stor börda att den försvårar, eller avskräcker från, mer ambitiösa gröna investeringar eller åtgärder. Företagsexempel 4 illustrerar detta ur ett textilföretags perspektiv:

Företagsexempel 4: Intervjuperson i ett textilföretag med 25 anställda beskriver utmaningen med klimatrapportering:

”Det är komplicerat. Vi hamnar i samma kategori som Lindex, H&M och andra stora företag. Finns inga förenklade plattformar. Det är många detaljer. Varenda gummisnodd ska dokumenteras. Hur den har färdats, vad den innehåller för material, var den kommer ifrån och så vidare.

Respondenten konstaterar att företaget aldrig hade kunnat klimatrapportera utan konsultstöd, både vad gäller kunskap och tid:

”Vi märker att många företag i samma sits som oss struntar i klimatrapporter och liknande. Det upplevs som en för stor satsning, och det finns så stora oklarheter. Vi valde ändå att göra klimatrapporten, för att vi tyckte att det var viktigt. Den skulle kunna påvisa var förbättringar kan göras. Plus att det förmodligen är bra för affären på sikt.”

En intervjuperson i ett företag i metallindustrin konstaterar:

Även ett litet bolag med 50 anställda lägger nästan en heltidstjänst på kontroll och efterlevnad av olika lagstiftningar.

Vilka regelverk som påverkar bolagen skiljer sig mellan branscher, men ett gemensamt tema är att reglerna upplevs vara utformade ur ett myndighetsperspektiv, snarare än ett näringslivsperspektiv, och att det saknas samordning och helhetssyn på effekten av dessa. Överlappande eller motstridiga krav från olika lagar eller myndighetsförordningar, och icke samordnad tillämpning från olika myndigheter gör efterlevnaden komplicerad samt tidskrävande. De vägledningarna som finns utgår från den enskilda regeln snarare än från företagets helhet. En representant för en branschorganisation observerar:

Våra medlemmar måste rapportera till 19 olika myndigheter.

Vidare upplevs många hållbarhetsregler och krav fokusera på detaljerad rapportering snarare än konkreta åtgärder, vilket ytterligare binder upp begränsade resurser i pappersarbete snarare än konkreta omställningssatsningar. Ett exempel är den så kallade F-gasförordningen (fluorerade växthusgaser), som kopplar till EU:s övergripande förordning 2024/573 och som Sverige har valt att implementera med anmälningsskyldighet för företagen, vilket en branschorganisation vars företag särskilt berörs av frågan betraktar som ett omotiverat kostnadsdrivande regelverk.

Det kanske tydligaste exemplet finns inom detaljhandeln, som inom några år kommer att behöva följa EU:s förordning om ekodesign (ESPR) med digitala produktpass (se avsnitt 2.2). Temat var centralt i intervjun med representanten för branschorganisationen, som bedömde att många medlemsföretag kommer att få mycket stora utmaningar. Den administrativa insatsen beskrivs som mycket stor, och det ställs stora krav på digital kompetens och kunskaper i engelska. En undersökning från branschorganisationen visar att endast 39 procent av företagen anser sig vara i fas med kommande lagstiftning och att ungefär en tredjedel i stort sett inte påbörjat arbetet, och över hälften av SMF vet inte hur de ska förhålla sig till digitala produktpass.¹⁹

4.2.3 Kontraproduktiv reglering och krav

Vissa krav och regelverk uppfattas vara direkt kontraproduktiva med avseende på gröna produkter och lösningar. Dessa är ofta produkt- eller branschspecifika, kan tjäna andra syften än att primärt främja grön omställning eller ha komplexa effekter på olika dimensioner av hållbarhet. Ett återkommande exempel i intervjuerna är klassificering av avfall som hindrar återanvändning av material i industri och byggverksamhet. Ett annat exempel är kör- och lastregler i åkerinäringen som försvårar för ellastbilar, och ett tredje är Direktivet om konsumentmakt (även kallat *green claims*-direktivet) som några respondenter befärrar kommer att ta bort incitament för hållbarhetsåtgärder. Företagsexempel 5 illustrerar utmaningar för åkerier och andra transporterande företag.

¹⁹ Svensk Handel (2026). Svensk Handels Hållbarhetsundersökning 2025/2026. Det ska dock noteras att ekodesignkraven ännu inte är slutligt fastställda, det vill säga att företagen inte fullt ut kan förbereda sig ännu.

Företagsexempel 5: Regleringen av chaufförernas vilotider innebär extra kostnader för företag eldrivna lastbilar. En intervjuperson säger:

”Om man ska köra långt med ett elfordon måste man ladda där det är optimalt att ladda, och då vill man att chauffören ska ta sin lagstadgade paus samtidigt. Men det går inte. Man måste ta rasterna vid specifika tidpunkter. Det kan bli att man måste stanna och pausa en kvart efter att man laddat.”

En intervjuperson i ett annat företag lyfter ett närliggande problem:

”Om vi kommer till laddstationen och vill sova över natten så kan vi inte ladda. Operatören vill inte upplåta en plats hela natten för att bara sälja en laddning – men vi får inte flytta på oss under dygnsvilan. Vi måste få förflytta oss en kvart för att komma till lämplig parkeringsplats, eller för att köra till laddstationen, utan att bryta vilan.”

En tredje utmaning i regelverken är att de eldrivna lastbilarna är tyngre, och därmed kan lasta mindre än lastbilar med förbränningsmotorer.

En stor kategori krav som upplevs som kontraproduktiva är de som ibland ställs i offentlig upphandling. När upphandlare kräver specifika tekniska lösningar, materialval eller processer riskerar kraven att i onödan slå ut små och medelstora företag, och blockera andra lösningar än de som upphandlaren har specificerat. Detaljkrav kan vara innovationshämmande och i värsta fall missriktade, i motsats till funktionskrav som specificerar ett önskat utfall. Vidare betonar ett flertal företag, särskilt i byggvärdekedjan, att bättre kontroller av regelefterlevnad är nödvändigt för att reglerna ska bli effektiva verktyg för faktisk omställning: Utan uppföljning riskerar företag som följer reglerna att missgynnas till förmån för andra som fuskar och slarvar. Företagsexempel 6 beskriver hinder för företag i byggbranschen.

Företagsexempel 6: Byggbranschen står för cirka 40 procent av allt avfall i Sverige. Flera intervjuade företag engagerar sig särskilt i att tillvarata spill. Ett av företagen eftersorterar nästan allt avfall ute på byggena och uppger sig ha utvecklat effektiva processer för det. Det har också lett till ett ökat återbruk. Insatsen är dock fortfarande inte lönsam, bland annat på grund av avsaknad av brett etablerade standarder i avfallshanteringen, krav på omcertifiering av återbrukade varor, och för att logistikkedjorna är outvecklade.

De intervjuade företagen uppger också att kravställningen varierar avsevärt mellan olika upphandlare. En intervjuperson säger:

”Det är för lite krav i upphandlingar, det är inga kontroller. Mycket pappersarbete men ingen verklig uppföljning på att det sker i praktiken. Det blir klimatrapporering i stället för verkligt klimatarbete.”

Privata beställare uppges ofta vara bättre än offentliga, bland annat för att de för mer dialog i inköpsskedet och därmed kan ställa smartare utformade krav på lagom nivå.

Även relevanta och väl utformade hållbarhetskrav eller -premier i upphandlingar blir till hinder för storskalig omställning, när de skiljer sig åt mellan olika upphandlare. Flera företag och organisationer pekar på att Sveriges 290 kommuner ofta tillämpar helt olika krav och modeller, exempelvis vid byggupphandlingar, vilket innebär att leverantörer inte har möjlighet att ta fram standardiserade lösningar eller nå skalfördelar i sitt hållbarhetsarbete.

4.2.4 Tillståndsprocesser

Komplicerade, tidskrävande och osäkra tillståndsansökningar är en egen kategori av myndighetsprocesser som anses utgöra ett hinder. Bland små och medelstora företag berör detta främst tillverkande industri och exempelvis transportföretagens installation av laddningsanläggningar för elfordon. För mindre företag är det en stor utmaning med tillstånd som kräver komplicerad dokumentation, tar flera år att söka, eller där utgången är osäker.

En närliggande kategori är ansökan om nätanslutning och effekttilldelning hos elnätbolag vilket är en central fråga för verksamheter med hög elförbrukning. Dagens process för detta är i regel köbaserad och uppfattas inte vara effektiv eller möjliggöra de investeringar som har störst klimatnytta. Något som illustreras i Företagsexempel 7.

Företagsexempel 7: Samtliga intervjuade företag med omfattande verksamhet inom tunga vägtransporter lyfter frågor kring laddinfrastruktur. Ett flertal exempel tas upp. Bokning av laddplatser:

"Det måste finnas ett bra bokningssystem för laddplatserna. Man vet inte var det finns laddare och hur kraftiga de är, och de uppgifterna är inte synkade med bokningssystemet."

Teknik och standarder:

"Vi får minst ett samtal i dygnet på de sju bilarna vi har idag, typ 'Laddningen går inte fast det lyser', 'Det är för låg startström', 'Det är för hög startström' och så vidare"

Nätanslutningar:

"Det tar mellan 1-3 år att få till en nätanslutning så att man kan ha egen laddinfrastruktur, det måste kunna gå snabbare".

4.3 Begränsningar i kunskap och resurser

Företagens kunskap och kompetens inom miljö- och klimatfrågor utgör i vissa fall ett hinder för omställning. Problemet i dessa fall är inte främst att ett företag saknar kunskap om vilka möjligheter som finns eller vilka krav som ställs, utan att det är resurskrävande att i detalj sätta sig in i komplicerade frågor, utvärdera investeringar, prioritera mellan åtgärder eller att bevaka teknikutveckling. Särskilt de mindre företagen i urvalet samt företag i branscher med omfattande lagstiftning upplever detta som ett problem, eftersom de ofta saknar ofta egen expertis och därför måste förlita sig på konsulttjänster, som i sig är svåra att upphandla och utvärdera. Exempelvis utgörs företagspopulationen inom bygg- och anläggningsbranschen och restaurangbranschen till stor del av mikroföretag med

låg kapacitet att hantera specifika sakområdesfrågor, vilket innebär att kunskapsnivån om hållbarhetsfrågor bedöms vara lägre i dessa branscher.

Frågan om kunskap och kompetens kopplar således till frågan om resurser. Företagens tid och pengar måste prioriteras mellan ett stort antal kort- och långsiktiga frågor. Grön omställning och hållbarhet har ofta liten påverkan på bolagets omedelbara lönsamhet, och riskerar därför att prioriteras ner.

Sammantaget uppger bara 31 procent av branschorganisationerna att kunskapsbrist är ett stort hinder för grön omställning i deras bransch. En dubbelt så hög andel, 62 procent, uppger att brist på tid och ekonomiska resurser är ett stort hinder.

4.4 Bristande infrastruktur

Inom vissa branscher är bristande infrastruktur ett hinder mot grön omställning. Det rör sig om olika typer av infrastruktur. Eftersom elektrifiering är viktigt i många branscher är el- och effektbrist en generell utmaning. Den drabbar inte minst energiintensiva tillverkningsföretag, däribland ett flertal små och medelstora företag som har intervjuats i den här studien.

I flera branscher finns mer specifika infrastrukturbrister som spelar stor roll i värdekedjor för vissa varor eller tjänster. Exempelvis saknas i Sverige flera typer av återvinningsanläggningar för att skapa integrerade återvinningsvärdekedjor för flera material. Laddinfrastrukturen för elfordon uppfattas också som otillräcklig, som nämnts i avsnitt 4.2.4.

I intervjuer framkommer också synpunkter på avsaknad av digital infrastruktur. Exempelvis uppges det saknas tillförlitliga data om miljö- och klimatpåverkan av installationsmaterial, vilket försvårar meningsfulla jämförelser för val av produkter med goda prestanda. Det saknas ett marknadsgemensamt system för att reservera laddning av tunga elfordon (se även Företagsexempel 7), vilket är en förutsättning för åkerier för att kunna planera sina rutter.

5 Företagens behov och önskemål om åtgärder

Företag och branschorganisationer uttrycker önskemål om åtgärder och förändringar på två tydliga nivåer för att möjliggöra och underlätta grön omställning:

1. Makronivån: villkor och spelregler för marknaden
2. Bransch- och produktspecifika nivåer: detaljerade lösningar för specifika grupper av företag.

För nivåer däremellan är efterfrågan på åtgärder låg, att döma av intervjuerna. Det handlar om allmänna stöd, allmän information eller resurser som varken löser marknadens grundförutsättningar eller branschernas utpekade problem.

5.1 Gynnsamma grundförutsättningar på marknaden

Den viktigaste nivån är makronivån: de regler och villkor som styr marknaden på högsta nivå måste gynna gröna lösningar, och spelreglerna måste vara stabila över tid för att möjliggöra investeringar. Som kapitel 3 och 4 visade: när grön omställning är lönsam och uppfattas stärka företagets konkurrenskraft snarare än driva kostnader, så bedömer företagen ofta att de har de verktyg och förmågor som behövs för att genomföra viktiga förändringar.

En stor majoritet av de intervjuade företagen och branschorganisationerna lyfter behovet av långsiktig stabilitet inom centrala politikområden och de regelverk de styr. Det handlar exempelvis om energi- och bränsleskatter och regler, utsläppskrav, subventioner, kvoter och material- och återvinningsregler. De efterlyser även svar på stora frågor om Sveriges energiförsörjning som sätter stabila ramar för en lång tid framåt.

Den sammantagna bilden är att intervjupersonerna efterfrågar att regelverken tydligare premierar gröna lösningar före mindre hållbara alternativ, och att det skapas tydliga ekonomiska incitament för gröna investeringar. Om sådana förutsättningar finns, förväntas även omställningen drivas på. En intervjuperson i ett företag som bland annat arbetar med textila material säger:

Regelverken måste stimulera efterfrågan på gröna komponenter i material – Scope 3 för alla produkter.²⁰ Det skulle kunna vara en koldioxidavgift eller subventioner. Eller att stimulera efterfrågan genom upphandling, eller genom till exempel kvoter.

²⁰ Scope 3 syftar på det så kallade GHG-protokollet och avser alla indirekta växthusgasutsläpp som uppstår i ett företags värdekedja, både uppströms (leverantörer) och nedströms (kunder) och som inte ägs eller kontrolleras direkt av företaget.

5.2 Regelförenklingar och branschspecifika insatser

De specifika behov och åtgärder som efterfrågas i undersökningen avser i huvudsak regelverk, myndighetsprocesser, information eller infrastrukturer som är av särskild betydelse för en viss bransch, tjänst eller produktgrupp.

Generellt efterlyses regelförenklingar, men intervjupersonerna syftar då ofta på (kombinationer av) regelverk som har implikationer som är specifika för en viss bransch, delbransch eller typ av produkt, med olika ansvariga myndigheter på statliga och kommunal nivå. På motsvarande sätt efterlyser många respondenter tydligare, mer konkreta och företagsanpassade vägledningar till (kombinationer av) regelverk för att förenkla företagets praktiska tillämpning av dem.

Exempel på specifika åtgärder som intervjuade branschorganisationer och företag efterfrågar inkluderar:

- Bygg- och anläggningsbranschen: Förändrade regler för avfallshantering som möjliggör en högre grad av materialåterbruk, förändrade regler och rutiner för tillsyn som premierar faktisk regelefterlevnad snarare än rapportering, och bättre stöd för EPD-verktyg (Environmental Product Declaration) av vissa byggmaterial. Se Företagsexempel 3 och 6 för konkretion.
- Kemibranschen: Förändrade regler och styrmedel för biobaserad råvara i plastindustrin som ökar incitamenten att använda plast från biomaterial, samt kvoter för återvunnen råvara, det vill säga att en viss mängd återvunnen råvara måste ingå i nytillverkade produkter.
- Transportbranschen: Förändrade regler för körscheman som möjliggör större flexibilitet vid laddning, och bättre fysisk och digital infrastruktur för laddning. Se Företagsexempel 5 och 7 för mer konkretion.
- Besöksnäringen: Bättre och mer målgruppsanpassat kunskapsstöd och kunskapsdelning om hållbarhetsresurser, eftersom branschorganisationen bedömer att kunskapsnivån i många företag är låg och det finns ett behov av kortfattad, effektiv och lättillgänglig information.
- Jordbruks- och livsmedelsbranschen: Kreditgarantier för vissa gröna investeringar, ändrade regler för stödansökningar för täckdikning, och subventioner av fossilfria bränslen.

Dessa exempel är ett begränsat urval, med nödvändighet illustrativt och ofullständigt, då det främst speglar vilka företag och branscher som representerats i intervjuerna. De speglar inte heller nödvändigtvis branschens samlade behov.

Vad gäller digitala verktyg, lyfter några branschorganisationer och företag behovet av effektiva, enkla och standardiserade verktyg kopplade till rapporteringskrav som utgår från EU-regleringar. Ett par branschorganisationer lyfter även behov av tillgång till data, som exempelvis ett företag som bland annat arbetar med textila material.²¹

²¹ Företaget är inte samma företag som citerades i avsnitt 5.1.

Databaserna är låsta och kostar pengar att använda. Det försvårar när små företag som oss försöker beräkna sina utsläpp enligt GHG-protokollet. Försvårar också att göra livscykelanalyser. Det produktspecifika arbetet särskilt inom Scope 3, alltså värdekedjan, blir svårt, för det kräver data från väldigt många organisationer. Stora företag kan göra det lätt med hjälp av databaserna.

Ett annat behov relaterat till digitalisering som nämns i ett par intervjuer, är en idé att digitala lösningar skulle kunna effektivisera myndighetskontakter och rapportering. Exempelvis föreslås i intervjuerna att myndigheterna samarbetar mer med varandra kring digitala verktyg, så att informationen blir mer samlad och samordnad, och så att respektive företag inte behöver använda lika många digitala plattformar som idag. Ett ytterligare behov lyfts av flera åkeriföretag, som ser ett stort behov av standardiserade digitala lösningar för laddinfrastruktur, se Företagsexempel 7.

Vad gäller kompetenshöjning förefaller de flesta som intervjuats tolka frågan som att det skulle röra sig om relativt grundläggande kunskapshöjande insatser, och bedömer att det inte skulle tillföra så mycket. Som en intervjuperson i ett tillverkningsföretag konstaterar:

Vi har tagit hand om alla enkla problem sedan länge, så när Energikontoret ännu en gång ringer och vill komma och ge oss tips säger vi nej. Däremot har vi behov av rådgivning kring svårare frågor som ofta är väldigt specifika för våra processer, men där har vi problemet att det är så svårt att veta vad konsulterna kan. Flera gånger har vi tagit in konsultstöd som inte hjälpt oss alls, utan bara kostat pengar. Man skulle önska att det fanns någon validering, men det blir nog svårt.

Startpoints uppfattning är att intervjupersonen syftar på mer avancerad kunskap. Det kan exempelvis vara att en rådgivare till tillverkningsföretag har förståelse inte bara för energieffektiviseringsfrågor, utan också för hur en förändring kan påverka de maskiner som berörs och egenskaperna på de komponenter som produceras.

Några enstaka branschorganisationer nämner emellertid behov av att få företag som ligger efter i anpassningen till kommande krävande regelverk att bättre förstå vilka åtgärder de behöver vidta. Ett litet antal intervjupersoner i branschorganisationer och företag efterfrågar också kompetenshöjande insatser på mer avancerad nivå, i linje med vad de strategiska innovationsprogrammen BioInnovation och RE:Source identifierade i den kartläggning de beställde.²²

5.3 Offentlig upphandling och ekonomiska stöd

Två områden som återkommande lyfts av flera olika branschföreträdare är bättre offentlig upphandling, och bättre ekonomiska stöd. Som nämnts bland annat i avsnitt 4.2.3 ses offentlig upphandling som en potentiellt viktig motor för omställning, och ett delvis under- och felutnyttjat verktyg från offentlig sektor. Inom

²² XVII (2025). Områdesanalys om SMF:s behov i den gröna omställningen. BioInnovation och RE:Source

branscher som exponeras mot offentliga marknader efterfrågas ett brett lyft av den offentliga sektorns beställarkompetens för att bättre styra upphandling mot effektiva gröna lösningar och för att undvika kontraproduktiva effekter som inkonsekventa eller felriktade miljökrav kan leda till. Sådana inspel kommer exempelvis från företag och branschorganisationer inom byggvärdekedjan, transport och besöksnäring. Det är även uppenbart att en ökad standardisering och harmonisering av upphandlingskrav och -modeller mellan myndigheter och inte minst mellan kommuner skulle ha god effekt på många branscher, eftersom en och samma produkt eller lösning då skulle kunna användas till betydligt fler kunder.

Slutligen lyfter många av de intervjuade att fler och mer omfattande ekonomiska stöd, i form av investeringsbidrag, skulle bidra till en högre takt i omställningsarbetet. Få företag beskriver bidrag som en i sig avgörande faktor. De kan däremot göra en viktig skillnad vid större investeringar, och på marginalen vända ett negativt affärsfall till ett positivt. I synnerhet teknikinvesteringar med en högre grad av osäkerhet skulle gynnas av bredare investeringsstöd. Flera företag och branschorganisationer upplever även befintliga stöd byråkratiska och komplicerade att söka, ibland till den grad att företag avstår från att ansöka om stöd de är berättigade till. Stöd som Klimatklivet och Industriklivet kan ses över för att bli så enkla som möjligt att ansöka om, även för små och medelstora företag med begränsade resurser.

5.4 Avslutande reflektioner

Studien, inte minst intervjuerna med branschorganisationerna, tyder på ett utbrett intresse bland små och stora företag att ställa om. Många ser anpassning utifrån grön omställning som nödvändigt på sikt för att vara fortsatt relevanta och konkurrenskraftiga. Samtidigt saknas ofta förutsättningar för att genomgripande förändringar ska vara affärsmässigt möjliga i nuläget. Det gör företagen försiktiga. Som kapitel 5 har visat pekar rapporten på två avgörande behov:

1. Övergripande styrmedel direkt påverkar marknader, och gör det dyrare att belasta miljö och klimat och mer lönsamt att välja gröna alternativ, så att marknaden i sig driver omställningen.
2. Insatser på bransch- och produktspecifik nivå som innebär att regelverk, ekonomiska stöd, myndighetsprocesser och kunskapsstöd utformas utifrån företagens faktiska förutsättningar.

Vad gäller den andra punkten är Startpoints reflektion att en närmare dialog mellan tillsynsmyndigheter och branschorganisationer kan vara en väg framåt. En sådan dialog bör ha en systemansats med utgångspunkt i företagets perspektiv och involvera så många myndigheter som möjligt som reglerar en viss bransch eller typ av företag. På så vis går det att minska fragmenteringen och ta ett helhetsgrepp på de regler och processer som berör företagen, snarare än den enskilda myndighetens eller det enskilda regelområdets perspektiv.

Gemensamt för båda nivåerna är behovet av långsiktighet och konsekvens i regleringar och styrmedel. Utan stabila spelregler som möjliggör investeringar och förändrade arbetssätt riskerar även omställningsvilliga företag att avvakta, vilket bromsar takten i den gröna omställningen

Referenser

Circularity GapReport Sweden (2022). Circle Economy, RISE och RE:Source

Circularity GapReport Sweden (2025). Circle Economy, RISE och RE:Source

Europeiska kommissionen (2003). Kommissionens rekommendation av den 6 maj 2003 om definitionen av mikroföretag samt små och medelstora företag:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361>

Gustafsson, Peter (2025). Möjligheter och hinder för företagens gröna omställning - En systematisk forskningsöversikt, Tillväxtverket Rapport 0544.

Klimatpolitiska rådet (2025). Klimatpolitiska rådets rapport 2025.

Kärnä, Anders, Dagmar Müller, Lars Persson, Martin Olsson och Pehr-Johan Norbäck (2022). Familjeföretagens betydelse för motståndskraften och omställningskraften i näringslivet. Ekonomisk Debatt 50 (7), ss. 14–26

Köhler et.al (2019). An agenda for sustainability transitions research: State of the art and future directions. Environmental Innovation and Societal Transitions 31, s. 1–32

Svensk Handel (2026). Svensk Handels Hållbarhetsundersökning 2025/2026

Tillväxtanalys (2022). Näringslivets klimatomställning. PM 2022:10

Tillväxtverket (2023). Företagens gröna omställning: Drivkrafter, hinder och stödbehov. Rapport 0458

Tillväxtverket (2025). Basfakta om företag.
<https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomforetag/foretagande/basfaktaomforetag.1719.html> [Tillgänglig 2025-12-09]

Tillväxtverket (2025). Miljödriven näringslivsutveckling.
<https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/varauppdrag/allaupdrag/miljodrivennaringslivsutveckling.10481.html> [Tillgänglig 2025-01-07]

XVII (2025). Områdesanalys om SMF:s behov i den gröna omställningen. BioInnovation och RE:Source

Du kan ladda ned Tillväxtverkets publikationer på tillvaxtverket.se.

© Tillväxtverket

Stockholm, Februari 2026

Digital: ISBN 978-91-90068-43-4
0549

Har du frågor om den här publikationen, kontakta:

Maya Sanchez

Telefon, växel 08-681 91 00